

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту
(найменування кафедри)

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня бакалавр
зі спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
(шифр та найменування спеціальності)
за освітньою програмою «Облік, аудит і податковий консалтинг»
(назва освітньої програми)

на тему: «Земельні ресурси в системі обліку та оподаткування суб'єктів агробізнесу (на прикладі СФГ «ЛУКА»)»

Виконавець:

студентка ФМОІТ група 42

Новак Анастасія Миколаївна

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

Науковий керівник:

к.е.н., доцент

(науковий ступінь, вчене звання)

Добрунік Тетяна Пилипівна

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

Одеса 2024

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Агробізнес є важливим компонентом ринкової економіки, який поєднує через ланцюги горизонтальної та вертикальної інтеграції сукупність суб'єктів господарювання, задіяних у сфері виробництва сільськогосподарської продукції, її промислової переробки, транспортування й подальшого продажу, а також виробництва та постачання засобів і предметів праці для сільського господарства.

Передумовою здійснення аграрного виробництва є достатній обсяг та раціональне використання ресурсного потенціалу, основним елементом якого є земельні ресурси, а саме така їх складова як сільськогосподарські угіддя. Прийняття управлінських рішень щодо оптимального забезпечення агровиробничого процесу вимагає формування достовірної інформації щодо наявності, стану та використання земельних ресурсів. Важливим при цьому є саме облікове забезпечення та оподаткування землекористування у діяльності підприємницьких структур агробізнесу. Відтак, актуальним вбачається дослідження особливостей облікового забезпечення та оподаткування земельних ресурсів в системі ефективного розвитку суб'єктів агробізнесу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Обліково-податковим аспектам землекористування в аграрному секторі економіки, а також узагальненню теоретико-практичних питань діагностики їх стану та ефективності використання присвячено багато публікацій провідних науковців та практиків у сфері агробізнесу, серед яких варто відзначити таких авторів як Андріяш В., Бездушна Ю., Бруханський Р. Ф., Бінчаровська Т. А., Багін М. Л., Григорів О.О., Громадська, Н., Дребот О.І., Добруїнк Т.П., Жук В. М., Захарченко В.І., Коваль Л. В., Коваль Н.І. Козуб М., Ємець О.І., Луценко І. С., Махмудов Х., Малікіна О., Мицишин І.Р. Подолянчук О.А., Одінцов О.М., Олійник Я.Ю. Проданчук М., Чимичкіна Е.В, Шепель Т.П., та ін. Проте, прикладні аспекти щодо відображення в обліку та оподаткування операцій з земельними ресурсами потребують подальшого дослідження.

Мета і завдання дослідження. Метою написання кваліфікаційної роботи є дослідження теоретико-практичних аспектів обліку та оподаткування земельних ресурсів у сфері агробізнесу та надання практичних рекомендації з ефективності їх використання.

Досягнення вказаної мети зумовило послідовне вирішення наступних завдань:

- розглянути особливості земельних ресурсів як основного засобу виробництва у сфері агробізнесу;
- визначити нормативне регулювання облікового забезпечення використання земельних ресурсів в аграрному секторі економіки;
- охарактеризувати особливості оподаткування земельних ресурсів у сфері агробізнесу;
- охарактеризувати діяльність селянського фермерського господарства «ЛУКА»;

- оцінити діючу систему обліку операцій з використання земельних ресурсів на аграрному підприємстві СФГ «ЛУКА»;
- визначити практичні аспекти справляння податків за користування сільськогосподарськими угіддями на аграрному підприємстві СФГ «ЛУКА»;
- провести аналітичну діагностику землекористування та ефективності сільськогосподарської діяльності СФГ «ЛУКА»;
- визначити організаційно-законодавчі аспекти проведення контролю використання земельних ресурсів в агробізнесі;
- обґрунтувати основні напрямки обліково-податкового забезпечення та ефективності використання земельних ресурсів в аграрних формуваннях;

Об'єктом дослідження є процес організації обліку та оподаткування земельних ділянок, що знаходяться у володінні та користування СФГ «ЛУКА», а також аналіз ефективності їх використання.

Предметом дослідження є сукупність теоретико-методичних та практичних аспектів обліку, аналізу та оподаткування земельних ресурсів суб'єктів агробізнесу.

Методи дослідження. При написанні кваліфікаційної роботи використовувалися загальнонаукові і специфічні методи досліджень. При вивченні теоретичних аспектів обліку та оподаткування земельних ресурсів – методи індукції та дедукції, аналізу та синтезу. При формуванні висновків та рекомендації щодо обліково-податкового забезпечення землекористування застосовано метод узагальнення. При дослідженні практичних аспектів обліку та оподаткування земельних ресурсів у сфері агробізнесу було застосовано метод спостережень та узагальнення. В процесі проведення діагностики ефективності використання сільськогосподарських угідь були використані аналітичні та статистичні інструменти, а саме побудова рядів динаміки та індексний метод. З метою групування інформаційних даних, що були зібрані в ході досліджень, а також для побудови таблиць, графіків використовувались сучасні інформаційні технології та пакет прикладних програм Microsoft Excel.

Інформаційною базою дослідження стали нормативно-правові документи з обліку, оцінки та оподаткування земельних ресурсів, теоретичні та методологічні дослідження науковців та провідних фахівців, фінансова, статистична, податкова звітність та публічна інформація щодо впровадження сільськогосподарської діяльності СФГ «ЛУКА».

Публікації та апробація результатів дослідження. За результатами дослідження підготовлено тези на тему: Новак А. Особливості оподаткування земельних ділянок фермерських господарств. *Напрями розвитку обліку, контролю та економічного аналізу в умовах глобалізації: зб матеріалів X міжнародної студентської науково-практичної інтернет-конференції імені професора Л.М. Крамаровського, 25 квітня 2024 р. Одеса. ОНЕУ. 2024 С. 54-56.*

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота бакалавра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (50 найменувань) та 17 додатків. Загальний обсяг роботи становить 93 сторінки. Основний зміст викладено на 88 сторінках. Робота містить 20 таблиць, 30 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі **«Теоретичні аспекти обліку та оподаткування земельних ресурсів в агробізнесі»** сутнісні характеристики земельних ресурсів у процесі їх використання на підприємствах аграрної галузі, визначено основні види сільськогосподарських земель, проаналізовано нормативно-правову базу, що регламентує правові аспекти землекористування, представлено ключові показники ринку земель в Україні, охарактеризовано обліково-податкове забезпечення землекористування в агробізнесі, узагальнено основні податкові платежі суб'єктів агробізнесу за користування сільськогосподарськими землями, акцентовано увагу на особливостях оподаткування землекористування у сфері агробізнесу з урахуванням застосування альтернативних систем оподаткування аграрними підприємствами.

У другому розділі **«Організаційно-практичні аспекти обліку та оподаткування земельних ділянок СФГ «ЛУКА»»** наведено організаційно-економічну характеристику підприємства, його структуру управління та визначено основні види діяльності з ведення сільськогосподарського виробництва, представлено особливості подання фінансової та статистичної звітності, проаналізовано динаміку та структуру виробництва аграрної продукції, фінансово-економічні показники розвитку підприємства та його ресурсного потенціалу; висвітлено загальну організацію обліку на підприємстві та документальне оформлення операцій, що здійснюються при використанні земельних ресурсів, розглянуто діючу систему обліку землекористування, акцентовано увагу на особливостях оподаткування сільськогосподарських угідь на аграрному підприємстві СФГ «ЛУКА», обчисленні податкових зобов'язань на порядку подання податкової звітності.

У третьому розділі **«Аналіз та контроль використання земельних ресурсів»** представлена інформація щодо орендованих та власних сільськогосподарських угідь підприємства; наведено динаміку зміни посівних площ сільськогосподарських культур та структуру посівних площ, визначено зміни обсягів виробництва аграрної продукції за рахунок зміни врожайності та площі посіву, наведено показники ефективності використання сільськогосподарських угідь СФГ «ЛУКА» у порівнянні з великими аграрними компаніями; представлено основні процедури контролю за використанням земельних ресурсів в аграрному секторі економіки, акцентовано увагу на заходи щодо забезпечення раціонального використання земель сільськогосподарського призначення та визначено напрямки удосконалення обліково-податкового забезпечення ефективності землекористування суб'єктів агробізнесу, забезпечення аналітичного обліку земельних ділянок, що перебувають у власності, орендованих земель (паїв) та земельних ресурсів, що перебувають у постійному користуванні.

ВИСНОВКИ

За результатами дослідження нормативно-законодавчих, теоретичних та прикладних аспектів обліку та оподаткування земельних ресурсів у сфері агробізнесу відповідно до поставлених завдань кваліфікаційної роботи отримано наступні результати.

1. В аграрному секторі економіки земельні ресурси, а саме їх складова сільськогосподарські угіддя виступаю основним засобом виробництва. Земельним ресурсам притаманні такі особливості як обмеженість у територіальному просторі, родючість ґрунтів. Земля є біологічним ресурсом та основним засобом виробництва в в агробізнесі. Сільськогосподарські угіддя включають в себе різні типи земель, які використовуються для сільськогосподарського виробництва, а саме ріллю, пасовища, сіножаті та багаторічні насадження. Структура сільськогосподарських угідь включає 79,3% ріллі, 12,7% пасовищ, 5,5% сіножатей, 2% багаторічних насаджень та 0,4% перелогів. В аграрному секторі економіки важливим є система управління саме сільськогосподарськими землями, яка включає в себе ряд практичних заходів, спрямованих на ефективне використання цих земель для забезпечення сталого розвитку сільського господарства, збалансованого розвитку сільських територій та забезпечення продовольчої безпеки.

2. Нормативно-правове регулювання землекористування в Україні та відображення в обліковій системі аграрних підприємств представлено багатьма законодавчо-правовими документами такими як Земельний кодекс України, Податковий кодекс України, Закони України: Про оцінку земель, Про оренду земель, Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов обігу земель сільськогосподарського призначення. Облік земельних ділянок має свої особливості та залежить від права власності або права користування земельною ділянкою. Власні земельні ділянки обліковують у складі основних засобів. Окремими об'єктом є витрати на поліпшення земельних ділянок. Якщо земельна ділянка знаходиться у користуванні на умовах операційної оренди, то вона враховується в позабалансовому обліку. якщо користування земельною ділянкою відбувається на правах емфітевзису або сервітуту то такі операції відображуються у складі нематеріального активу як право користування. Податкові аспекти землекористування регламентовано Податковим кодексом України

3. Оподаткування земельних ресурсів у сфері агробізнесу має свої особливості залежно від виду земельної ділянки та правових відносин землекористування, організаційно-правового статусу сільськогосподарських товаровиробників та відповідної системи їх оподаткування. Наявність та використання земельних ресурсів в аграрному секторі економіки підтримує фінансову стійкість територіальних громад та забезпечує податкові надходження до місцевих бюджетів з таких податків:

- земельного податку з юридичних та фізичних осіб
- орендної плати за землі комунальної власності з юридичних осіб та фізичних осіб;

- єдиного податку четвертої групи з сільськогосподарських товаровиробників юридичних осіб та фізичних осіб-фермерів
- податку на доходи фізичних осіб (ПДФО), отриманого від оренди земельних ділянок (паїв) чи продажу земельних ділянок (паїв);
- позитивної різниці між визначеним мінімальним податковим зобов'язанням та сумою сплачених податків платниками податків, які мають у своєму розпорядженні сільськогосподарські угіддя.

4. Встановлено, що СФГ «ЛУКА» організовано як фермерське господарство у формі юридичної особи, діяльність якого регламентується законом України «Про фермерське господарство» та Статутом, у якому прописано основні аспекти щодо організаційних основ та основних принципів функціонування суб'єкту агробізнесу. Основним видом діяльності СФГ «ЛУКА» є вирощування зернових культур, бобових культур і насіння олійних культур – соняшнику та ріпаку. У 2021 році у структурі реалізованої продукції на зернові приходилося 43,4%, на технічні культури – 56,6. У воєнний період змінено спеціалізацію на користь технічних культур, їх доля в обсягах реалізації у 2023 році становила 78,2% від суми загального отриманого доходу. Також у воєнний період відбулося значне зниження обсягів реалізації сільськогосподарської продукції. Поступове зростання обсягів реалізації аграрної продукції СФГ «ЛУКА» відбулося у наступному воєнному 2023 році. Проте, здорожчення матеріальних та енергоресурсів неабияк вплинуло на абсолютні показники прибутковості підприємства, які значно знизилися. Якщо у 2021 році чистого прибутку було отримано у сумі 7174,0 тис. грн, то в 2023 році цей показник фінансового результату знизився до 1187,8 тис. грн. Виробництво аграрної продукції здійснюється, в основному із залученням сільськогосподарських угідь на умовах оренди від власників земельних осіб, площі яких становить у 2023 році 1532 га.

5. У фермерському господарстві «ЛУКА» є земельні ділянки, які належать на правах власності членам фермерського господарства. Інші ділянки знаходяться в оренді, за договорами оренди з фізичними особами – власниками паїв сільськогосподарських угідь. Загальна площа орендованих земельних ділянок становить 1486 га. Слід зазначити, що в облікових реєстрах відсутня інформація щодо врахування земельних ділянок у складі основних засобів, що підтверджують дані оборотно-сальдових відомостей по відповідним рахункам. Облік та оподаткування оренди земельних ділянок та розрахунків з пайовиками має свої особливості в залежності від форми оплати за орендовані землі. Орендна плата пайовикам може бути виплачена наступним чином: у грошовій формі; у натуральній формі; у грошовій і натуральній формі одночасно. При отриманні земельної ділянки в оренду в обліку такі ділянки зараховуються на позабалансовий рахунок 01 «Орендовані необоротні активи». Розрахунки з фізичними особами – пайовиками ведуться на субрахунку 685 «Розрахунки з іншими кредиторами». Грошова виплата оподатковується ПДФО та військовим збором. Виплата орендної плати продукцією ще оподатковується ПДВ. облікові процедури землекористування на підприємстві СФГ «ЛУКА» відображують

використання земельних ділянок на умовах оренди у фізичних осіб та виплати їм орендної плати як грошовими коштами так і сільськогосподарською продукцією.

6. СФГ «ЛУКА» відповідно до податкового законодавства є платником єдиного податку 4 групи для сільськогосподарських товаровиробників. А отже, наявні сільськогосподарські угіддя виступають об'єктом оподаткування саме єдиним податком 4 групи. Єдиний податок обчислюється із застосуванням ставки 0,95 % від нормативної грошової оцінки, яка проведена для кожної земельної ділянки, що знаходиться у користуванні СФГ «ЛУКА». Сума податку розраховується на податковий рік та розподіляється на щоквартальні розміри, що зазначено у Декларації з єдиного податку. Сплачується податок до місцевого бюджету територіальної громади. За 2024 рік сума єдиного податку відповідно до Декларації нарахована у розмірі 516318,94 грн., що більше, ніж у 2023 році. Збільшення суми податку зумовлено індексацією нормативного грошової оцінки земельних ділянок СФГ «ЛУКА». За користування сільськогосподарськими угіддями СФГ «ЛУКА» починаючи з 2022 року обчислює мінімальне податкове зобов'язання. За проведеними розрахунками за результатами 2023 року СФГ «ЛУКА» має заплатити позитивну різницю між МПЗ та єдиним податком

7. Проведений аналіз землекористування СФГ «ЛУКА» свідчить про те, що площі посіву сільськогосподарських культур зазнали певних змін. Якщо у 2021 році СФГ «ЛУКА» спеціалізувалося більшою мірою на виробництві зернових та зернобобових культур, то у 2023 році – значна частина площі посівів відведена під технічні культури, а саме на вирощування ріпаку. Валовий збір пшениці у 2022 році порівняно із 2021 роком зменшився на 36%, тобто становив лише 64% від рівня 2021 року. Абсолютна величина зміни валового збору пшениці становила: $\nabla \text{УП} = 14363,6 - 22288,5 = - 7924,9$ ц, тобто у 2022 році валовий збір пшениці зменшився на 7924,9 ц порівняно із 2021 роком. Кардинальне зменшення зумовлено саме за рахунок зміни урожайності цієї культури. У 2023 році зернових культур дещо підвищилася, проте критично знизилася за такою культурою як соняшник. Показники ефективності використання ріллі за результативними показниками діяльності СФГ «ЛУКА», а саме чистим доходом та понесеними витратами мають загальну тенденцію до зниження у 2022 році. У 2023 році спостерігається їх зростання. Це зумовлено саме абсолютною зміною чистого доходу та виробничих витрат, оскільки площа ріллі не зазнала кардинальних змін. Ефективність землекористування в аграрному секторі економіки досить значно залежить від розмірів землекористування аграрних підприємств

8. Здійснення державного контролю за використанням та охороною земель стає передумовою забезпечення гарантії ефективності використання земельних ресурсів та захисту від нераціонального використання землі. основними принципами здійснення державного контролю за використанням та охороною земель є: забезпечення раціонального використання та охорони земель як основного національного багатства, що перебуває під особливою охороною держави; пріоритет вимог екологічної безпеки у використанні земельних ресурсів над економічними інтересами; повне відшкодування шкоди, заподіяної довкіллю внаслідок порушення Земельного законодавства України; поєднання

заходів економічного стимулювання і відповідальності у сфері використання та охорони земель.

9. В умовах сьогодні СФГ «ЛУКА» має достовірно відобразити в обліковій системі наявні земельні ділянки на правах власності. Аналітичний облік земельних ділянок фермерських господарств має бути організований таким чином, щоб можна було отримати необхідну інформацію по кожній земельній ділянці в розрізі земель, що перебувають у власності, орендовані землі та земельні ресурси, що перебувають у постійному користуванні. За допомогою програми «BAS АГРО». Бухгалтерія» здійснюється автоматизація бухгалтерського обліку аграрних підприємства, аналітичний та синтетичний облік земельних ресурсів та ведення податкового обліку розрахунків згідно договорів оренди. Серед основних функцій програми «BAS АГРО». реформування оподаткування у сфері агробізнесу має враховувати особливості здійснення сільськогосподарської діяльності, технологічні процеси біологічних трансформацій, дохідність як галузей сільського господарства, так і окремих аграрних товаровиробників. Але, насамперед, необхідно враховувати розмір землекористування суб'єктів агробізнесу. Саме використання земельних ресурсів у частині такої їх складової як сільськогосподарські угіддя, дозволяє суб'єктам агробізнесу забезпечувати отримання економічних вигід у процесі біологічної трансформації біологічних активів, виробництва та реалізації сільськогосподарської продукції. Відтак, підтримуємо думку науковців, що розробляючи напрями вдосконалення оподаткування сільськогосподарських товаровиробників, основна увага повинна бути зосереджена на таких факторах, як земельні ресурси та додана вартість як об'єктах оподаткування.

АНОТАЦІЯ

Новак А.М. «Земельні ресурси в системі обліку та оподаткування суб'єктів агробізнесу (на прикладі СФГ «ЛУКА»)»

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра зі спеціальності «071 «Облік і оподаткування»»
(шифр та назва спеціальності)
за освітньою програмою «Облік, аудит і податковий консалтинг».
(назва освітньої програми)

Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2024.

У роботі розглядаються нормативно-правові основи землекористування в аграрному секторі економіки, особливості фінансового обліку земельних ділянок та їх оподаткування, справляння податкових зобов'язань за користування сільськогосподарськими угіддями суб'єктами агробізнесу.

Проаналізовано основні економічні показники розвитку фермерського господарства, динаміку, структуру та ефективність використання земельних ресурсів, діючу систему обліку та специфіку оподаткування земельних ділянок, справляння єдиного податку для аграрних товаровиробників та обчислення мінімального податкового зобов'язання за користування сільськогосподарськими угіддями.

Запропоновано напрямки забезпечення раціонального використання земель сільськогосподарського призначення, удосконалення обліково-податкового забезпечення ефективності землекористування суб'єктів агробізнесу, забезпечення аналітичного обліку земельних ділянок, що перебувають у власності, орендованих земель (паїв) та земельних ресурсів, що перебувають у постійному користуванні.

Ключові слова: земельні ресурси, сільськогосподарські землі, фермерські господарства, фінансовий облік, оподаткування, мінімальне податкове зобов'язання

ANNOTATION

Novak Anastasiia. «Land resources in the system of accounting and taxation of agribusiness subjects (on the example of PF «LUKA»)»

Qualifying work on obtaining a bachelor's degree in the specialty «071 «Accounting and taxation»»
(code and name of the specialty)
for the educational program «Accounting, audit and tax consulting».
(title of the educational program) –

Odessa National Economics University. – Odessa, 2024

The work deals with the regulatory and legal foundations of land use in the agricultural sector of the economy, peculiarities of financial accounting of land plots and their taxation, payment of tax obligations for the use of agricultural land by agribusiness entities.

Author analyses main economic indicators of the development of farming, the dynamics, structure and efficiency of the use of land resources, the current accounting system and the specifics of the taxation of land plots, the payment of a single tax for agricultural commodity producers and the calculation of the minimum tax liability for the use of agricultural land

We have recommended the directions of ensuring the rational use of agricultural land, improving the accounting and tax provision of the efficiency of land use by agribusiness entities, ensuring analytical accounting of owned land plots, leased land (shares) and land resources in permanent use.

Keywords: land resources, agricultural land, farms, financial accounting, taxation, minimum tax liability